

Загурський А.Б. Равенство перед законом и судом: постановка проблемы

Статья посвящена исследованию правовой природы принципа равенства перед законом и судом в контексте современной уголовной процессуальной политики Украины. Проанализированы научные подходы отечественных и зарубежных ученых относительно содержания и особенностей реализации принципа равенства перед законом и судом в уголовном производстве. Автор статьи дает свой авторский подход к интерпретации правовой природы принципа равенства перед законом и судом в уголовном производстве.

Ключевые слова: принцип уголовного производства, уголовная процессуальная политика, уголовное процессуальное законодательство, уголовное производство.

Zagursky O. Equality before the law and the courts: formulation of the problem

The article investigates the legal nature of the principle of equality before the law and the courts in the context of modern criminal procedure policy of Ukraine. Scientific approaches of home and foreign scientists are analyzed on the content and features of the principle of equality before the law and the courts in criminal proceedings. The author of the article gives own authorial approach in relation to the interpretation of legal nature of the principle of equality before the law and the courts in criminal proceedings.

Keywords: principle of criminal proceedings, criminal procedural policy, criminal procedural law, criminal proceedings.

Круль С.М.

**РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ КРИМІНАЛЬНА
ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА РЕЄСТРАЦІЯ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
КРИМІНАЛІСТИКИ**

УДК 343

Актуальність теми дослідження. У правовій літературі, зокрема криміналістичній, ще й до сьогодні немає єдності щодо вживання терміну «криміналістична реєстрація» чи «кримінальна реєстрація». В загальному сутність реєстрації, що отримала на практиці назву «криміналістична», її зміст, види і призначення на сьогоднішній день в теорії судового пізнання і криміналістиці досліджено не достатньо повно. Правова основа кримінальної реєстрації в вітчизняній юридичній практиці досить вузька. Ні в радянському, ні в українському Кримінально-процесуальних

кодексах згадок про неї не міститься. Недостатня розробленість проблематики криміналістичної реєстрації з урахуванням її пріоритетного значення для системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності всіх підрозділів і служб досудового і судового слідства органів у вирішенні покладених на них завдань диктує необхідність вдатися до аналізу наукових джерел. Результати системного вивчення практики і наукової літератури дозволяють сформулювати основні концептуальні положення теорії криміналістичної реєстрації, через призму яких необхідно розглядати систему інформаційного забезпечення аналітичної роботи в сфері кримінального судочинства.

Мета та завдання дослідження. Метою даної статті є теоретичне висвітлення понять «кримінальна» та «криміналістична» реєстрація та їх відмінність, а завдання полягають у їх правильному використанні на доктринальному рівні.

У криміналістиці вивченням даної проблеми знайшло відображення в працях таких вчених як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, Т.С. Волчецька, І.Ф. Герасімов, В.Г. Гончаренко, Г.А. Густов, Л.Я. Драпкин, А.В. Дулов, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, Н.І. Кліменко, О.Н. Колесніченко, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічьев, В.К. Лисиченко, Г.А. Матусовський, М.А. Погорєцький, М.В. Салтєвський, М.О. Селіванов, М.П. Яблоков та ін.

Характерно, що в науковій літературі єдина точка зору на поняття криміналістичної реєстрації відсутня. Криміналістична реєстрація, включає в себе криміналістичний та інші види обліків. У зв'язку з цим слід зазначити, що термін «криміналістична реєстрація» з'явився в період становлення вітчизняної криміналістики, коли система криміналістики складалася з «кримінальної техніки», «кримінальної тактики» і методології [9, с. 5].

Згодом, як відомо, перші два із зазначених розділів були змінені на «криміналістичну техніку» і «криміналістичну тактику», оскільки вони зазначали про відповідні розділи криміналістичної науки. Але термін реєстрація ж так і залишилася «кримінальною» [2, с. 149-150]. В подальшому поряд з терміном «кримінальна реєстрація» став використовуватися і термін «реєстрація». Так,

у «Вступі» до «Криміналістики» видання 1938 Е.У. Зіцер використовує термін «кримінальна реєстрація», називаючи її «найбільш ефективною і розробленою частиною сучасної буржуазної криміналістики» [3, с. 18]. Слідом за ним у розділі «Реєстрація та впізнання» даного видання Н.В. Терзієв і Н.А. Бобров використовують у цьому ж значенні термін «реєстрація» без прикметника «кримінальна». Приблизно з початку 1960-х рр. в криміналістиці цьому ж сенсі все частіше став використовуватися термін «криміналістична реєстрація».

По-друге, багато вчених ототожнюють термін «кримінальна реєстрація» з поняттям самого обліку. Цієї точки зору, до речі, дотримувався ще М.І. Якімов, який розумів під кримінальною реєстрацією «облік злочинного елементу країни з метою пошуку найкращих способів боротьби зі злочинністю та знешкодження самих злочинців» [8, с. 6].

Н.В. Терзієв також стверджував, що «кримінальна реєстрація є систематичний документальний облік певної категорії осіб і деяких об'єктів, що мають криміналістичне значення, з метою їх подальшої ідентифікації і для наведення довідок при розслідуванні злочинів» [7, с. 252.].

О.Ю. Пересункін розуміє під нею «сукупність різних видів обліку певних (які потрапили до сфери кримінального процесу або оперативної діяльності) об'єктів, що здійснюються шляхом фіксації і зосередження характерних даних про об'єкти» [5, с. 350].

Аналогічної думки дотримується і Л.Я. Драпкін, який відносить до системи кримінальної реєстрації всі спеціалізованні обліки правоохоронних органів [5, с.199].

С.А. Ялишев стверджує, що «всі криміналістичні обліки, немінуче «переплітаються» один з одним і тим самим створюють цілісну систему, яка і називається кримінальною реєстрацією», і т. д.

Р.С. Белкін, на відміну від зазначених позицій вказаних вище авторів, розглядав кримінальну реєстрацію з двох точок зору: з позицій предметного вираження (тобто сукупності картотек, ко-

лекцій та інших баз реєстраційних даних) і з позицій процесу оперування цими об'єктами (тобто безпосередньою реєстраційною діяльністю). Таким чином, на його думку, кримінальна реєстрація як інститут практичної діяльності являє собою єдність системи речових засобів реєстрації і системи дій, оперування цими засобами з метою боротьби з злочинністю [2, с. 150].

Однак з цього приводу є й інша точка зору, яка виділяє реєстрацію не як систему інформаційних ресурсів, а як «технологічний процес» фіксації, обліку та зберігання документованої інформації, заснований на визначені методології.

Тому, Н.С. Польовий виходить з цих позицій чітко розділяє поняття «реєстрація» і «облік». Зокрема, під реєстрацією він розуміє «науково розроблену систему отримання, обліку та зберігання даних про осіб, предмети та інші об'єкти, що мають криміналістичне значення», а під обліками - «інформаційні системи, які здатні виконувати функцію «зберігання» інформації про події і явища кримінального характеру» [7, с. 344].

Подібної позиції з цього приводу дотримується і В.А. Образцов, який зазначає, що: «Криміналістична реєстрація, - зазначає він, - визначається як науково обґрунтована інформаційна спецсистема, створена для збору, обліку, накопичення, обробки даних для подальшого їх використання правоохоронними органами в пошукових, у тому числі розшукових, ідентифікаційних та інших цілях» [8, с. 117].

Такий підхід до розгляду даного терміна, мабуть, більш виправданий, тому що дієслово «реєструвати», в першу чергу, означає «записувати, відзначати з метою обліку», і іменник «реєстрація» в цьому випадку має на увазі «внесення даних у список, до переліку з метою систематизації відповідних даних, набуття ним законної сили і т. д.»

Колізія в поглядах на ці поняття, як видно, стала реальною через те, що іменники «реєстрація» і «облік», маючи кілька тлумачень, можуть розглядатися і як синоніми. Наприклад, «облік» може означати «реєстрацію, занесення до списків осіб, які перебувають де-небудь і т. д.». Можливо, тому в 1960-х рр..

на тлі відсутності однакового розуміння терміна «кримінальна реєстрація», як зазначає Р.С. Белкін, терміни «реєстрація» і «облік», крім усього іншого, помінялися місцями. Відповідний розділ криміналістики в деяких наукових роботах став іменуватися «криміналістичним обліком». Цей термін розумівся двояко: як кримінальна реєстрація, здійснюється у вигляді систематизованого письмового чи іншого обліку певних відомостей про об'єкти, пов'язаних з розслідуваною подією, а також як систематизація і класифікація зібраної інформації з метою попередження і розкриття злочинів. Беручи до уваги всі ці колізії, щоб уникнути термінологічної плутанини в ході дисертаційної роботи термін «кримінальна реєстрація» буде використовуватися нами виключно у зв'язку з розглядом специфічного «технологічного процесу», заснованого на певній методології, який пов'язаний з пошуком, збором, фіксацією та обробкою одержуваних відомостей.

У цьому аспекті прикметник «кримінальна» буде мати більш широке тлумачення ніж традиційне, що означає лише належність кримінальної реєстрації до криміналістичної техніки. Вжити це слово в розширювальному тлумаченні дозволяє нам словник української мови, який визначає прикметник «кримінальна», як «відноситься до злочинів». Таке ж розширене тлумачення цього терміна дає і кримінально-процесуальне законодавство. Наприклад, завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний. (КПК України). Таким чином, в ході подальших міркувань кримінальну реєстрацію слід розглядати як процес отримання даних про злочини та осіб, до них причетних, заснований на виявленні і фіксації ознак, відображаючих характерні властивості об'єктів, з використанням криміналістичних та інших наукових методів, а також гласних і негласних способів.

Поряд з цим, поняття «облік», в ході подальших міркувань буде розглядатися виключно як банк або база даних, тобто об'єктивна форма представлення та організації сукупності відповідних даних.

Отже, підводячи підсумок аналізу термінів «кримінальна реєстрація» та «криміналістична реєстрація», необхідно зазначити про те, що під час становлення і розвитку відповідного криміналістичного вчення спочатку в ньому змінюється перше слово й зміни відображають тенденцію поступового розширення знань, які охоплюються реєстрацією – від «кримінальних», тобто злочинних, до криміналістично значущих, тобто таких, що можуть бути пов'язані зі злочином опосередковано. Та й слово «реєстрація» на етапі становлення облікової діяльності виражає здебільшого сутність діяльності, спрямованої на фіксацію у певних формах, на певних носіях відомостей про об'єкти. Головним напрямом роботи у той час є створення обліків злочинців та інших об'єктів, тому саме реєстрація висувалася на передній план. Згадаємо, що в облікову діяльність із боротьби зі злочинами цей термін був запроваджений саме з моменту появи перших обліків – реєстрів, картотек та ін. На момент формування обліків саме реєстрація об'єктів була одним із нагальних завдань. Розпочавши з реєстрації якоїсь окремої інформації (дактилоскопічної, антропометричної) про об'єкти, що підлягають обліку, з урахуванням об'єднання знань в окреме вчення починають користуватися й терміном, який є загальним для об'єктів, і виявляють, що таким саме і є їх зв'язок зі злочинною (кримінальною) діяльністю. Зазначимо, що основним об'єктом реєстрації виступає людина, яка вчинила злочин. Саме необхідність створення умов для ідентифікації злочинців, що приховували дані про себе, свого часу зумовила створення спочатку відповідних реєстрів, а потім обліків.

Виходячи з цього, можемо зробити висновок, що в сучасній криміналістичній науці слід використовувати термін «криміналістична реєстрація», оскільки термін кримінальна реєстрація є застарілим і використовувався в той період коли система кри-

міналістики складалася з «кримінальної техніки», «кримінальної тактики» і методології.

1. Белкин Р. С. *Курс советской криминалистики : [в 3-х т.] / Р. С. Белкин. – М. : Акад. МВД СССР, 1978. – Т. 2 Частные криминалистические теории. – 411 с.*
2. Белкин Р. С. *Курс криминалистики : [в 3 т. / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – Т. 2 : Частные криминалистические теории. – 464 с.*
3. Зицер Е. У. *Введение / Е. У. Зицер // Криминалистика / Под ред. А. Я. Вышинского. – М., 1938. – 538 с.*
4. *Криминалистика : учеб. для юрид. вузов МВД, СССР. – Т. 1. – М. : Изд. ВШ МВД СССР, 1969. – 376 с.*
5. *Криминалистика : учебник / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин, Е. П. Иценко и др. / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. – М. : Высш. шк., 1994. – 528 с.*
6. *Криминалистика : учебник / Под ред. В. А. Образцова. – М. : Юрид. лит., 1995. – 592 с.*
7. *Криминалистика : учебник / под ред. Н. П. Яблокова. – М. : Изд-во Бек, 1995. – 708 с.*
8. *Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. [новое издание, перепечатанное с издания 1925 г.] / И. Н. Якимов. – М. : ЛексЭст, 2003. – 496 с.*
9. *Макаренко Н. П. Техника расследования преступлений / Н. П. Макаренко. – Харьков, 1925. – 154 с.*
10. *Советская криминалистика. Теоретические проблемы – М. : Юриздат, 1978. – 561 с.*

Круль С.М. Розмежування понять кримінальна та криміналістична реєстрація на сучасному етапі розвитку криміналістики

В статті висвітлюються поняття та суть термінів «кримінальна реєстрація» та «криміналістична реєстрація», їх відмінність між собою. Доведено, що в сучасній криміналістичній науці слід використовувати термін «криміналістична реєстрація», так як «кримінальна реєстрація» є застарілим оскільки використовувався в той період коли система криміналістики складалася з «кримінальної техніки», «кримінальної тактики» і методології.

Ключові слова: криміналістика; кримінальна реєстрація; криміналістична реєстрація.

Круль С.М. Разграничение понятий уголовное и криминалистическая регистрация на современном этапе развития криминалистики

В статье освещаются понятие и суть терминов «уголовное регистрация» и «криминалистическая», их отличие между собой. Доказано, что в современной

криміналістической науке следует использовать термин «криміналістическая регистрация», так как «уголовное» является устаревшим поскольку использовался в тот период когда система криміналістики состояла из «кримінальной техники», «кримінальной тактики» и методологии.

Ключевые слова: криміналістика; уголовная регистрация; криміналістическая регистрация;

Krul S. M. Distinction between the concepts of criminal and criminalistic registration on the current stage development of criminalistics.

The paper highlights the concept and essence of the terms «criminal registration» and «criminalistic registration», distinction between them. We prove that in modern criminalistic science we should use the term «criminalistic registration» because the term «criminal registration» is obsolete, because it was used at the time when the system were composed of criminology «criminal appliance», «criminal tactic» and methodology.

Keywords: Law; criminal registration; criminalistic registration.